

Daglonershuisjes ontleed als een anatomische les

Van onze verslaggever
Robin Gerrits

BREUKELEN

Een huis tot zijn essentie teruggebracht. Of minder eigenlijk nog. De essentie van een huis is volgens de Amsterdamse kunstenaar Ida van der Lee (1961) een haard met een scherm. Nu staat alleen die haard met de schoorsteen er nog. Maar ook niet lang meer.

Van der Lee begon vorig jaar met haar project 'De overleving van een huis'. In de weilanden net buiten Breukelen was ze een oud daglonershuisje tegegeroken, dat in verband met nieuwbouw op hetzelfde terrein gesloopt zou worden. Die afbraak wilde ze zelf wel ter hand nemen, deze zo tot een hoogstpersoonlijk kunstproject verheffend. Het idee was het huis eerst transparant te maken en het van lieverlee steeds meer te laten 'oplossen' in het landschap. Slooppuin en materialen zouden vervolgens een nieuw leven moeten krijgen in de werking van de inspiratie die bij de ontleding van het huis wordt opgedaan. Zo wordt het huis als het ware overgeleefd.

In augustus vorig jaar stelde ze het huisje voor de eerste keer open. Op allerlei manieren liet ze de 'buitenkant' binnen komen: een panoramische houtskooltekening aan de binnenwanden liep naastloos over in de getekende omgeving die door de ramen te zien was, gaten in het dak toverden (camera obscura) in de donkere zolder *fall colour* wuivende populiëren en voorbijtrekkende wolken op de vloer.

Nu is fase twee aan de orde. Bijna voltooid eigenlijk al. Met een zestiental kunstenaars is ze in de

bouwwak begonnen met de daadwerkelijke afbraak van het huisje. De tussmuren gingen eruit, de binnenvloeren werden plank voor plank verwijderd, het dak ging eraf en de muren werden doorsneden en als de zijden van een kartonnen doos naar buiten gedrukt. Al het materiaal werd verslept naar een naburig weilandje waar je, als je goed je best doet, vanaf een verhoging op de openbare weg een perspectiefisch gecorrigeerde, platte afbeelding van een huis kunt zien.

De schoorsteen staat nu als enige overblijfsel op zijn plek in het huis. Omhooggehouden door stalen kabels, die als scheerlijnen gespannen staan. Je kunt er zo een tentzeil omheen spannen en je hebt opnieuw een woonruimte. Je kunt ook de boel inpakken en verder trekken. Dat past bij het nomadische, waarin Van der Lee haar kunstenaarsbestaan herkent. Steeds naar een plek, daar iets maken voor een bepaalde periode, opbreken en weer weg. Foto's getuigen dat Van der Lee er geweest is.

Zo is vaak de wording van het object (en later de verwording door erosie) voor Van der Lee belangrijker dan de schoonheid van het eindresultaat. In dit geval is dat namelijk niet meer dan een kale vlakte. Hoewel: de sloop van het daglonershuisje loopt parallel met de groei van het huis dat de eigenaar van de grond op het terrein aan het bouwen is, en lijkt zo de belichaming van het thema van Van der Lee's project.

De ontleding van het huis is met chirurgische precisie ter hand genomen, als was het een anatomische les. Door het stukje voor stukje uit elkaar te halen, kwamen de kunstenaars

naars erachter hoe het precies in elkaar stak. 'Het huis vertelt zelf hoe het moet worden afgebroken', zegt Van der Lee.

Overigens werden daarbij, net als bij een obductie, hier en daar grove middelen niet geschuwd. Met slijptolten werden de muren doorsneden, zoals ook een schedel niet met een scalpel kan worden gelicht. De randen van de uit elkaar getrokken muren lijken wel ruggengraten, of rauwe spaire-ribs. Het huis is liefdevol geslacht.

Na de openstelling voor publiek, donderdag tot en met zaterdag, waarin de afbraak op spectaculaire wijze zal worden voltooid, begint fase drie: Van der Lee zelf en alle kunstenaars die hebben 'meegesloopt', verwerken de materialen van het huisje en de ideeën die ze tijdens het werk opdeden, in eigen projecten. Ze worden tussen 16 en 29 oktober in het Vrieshuis Amerika in Amsterdam tentoongesteld.

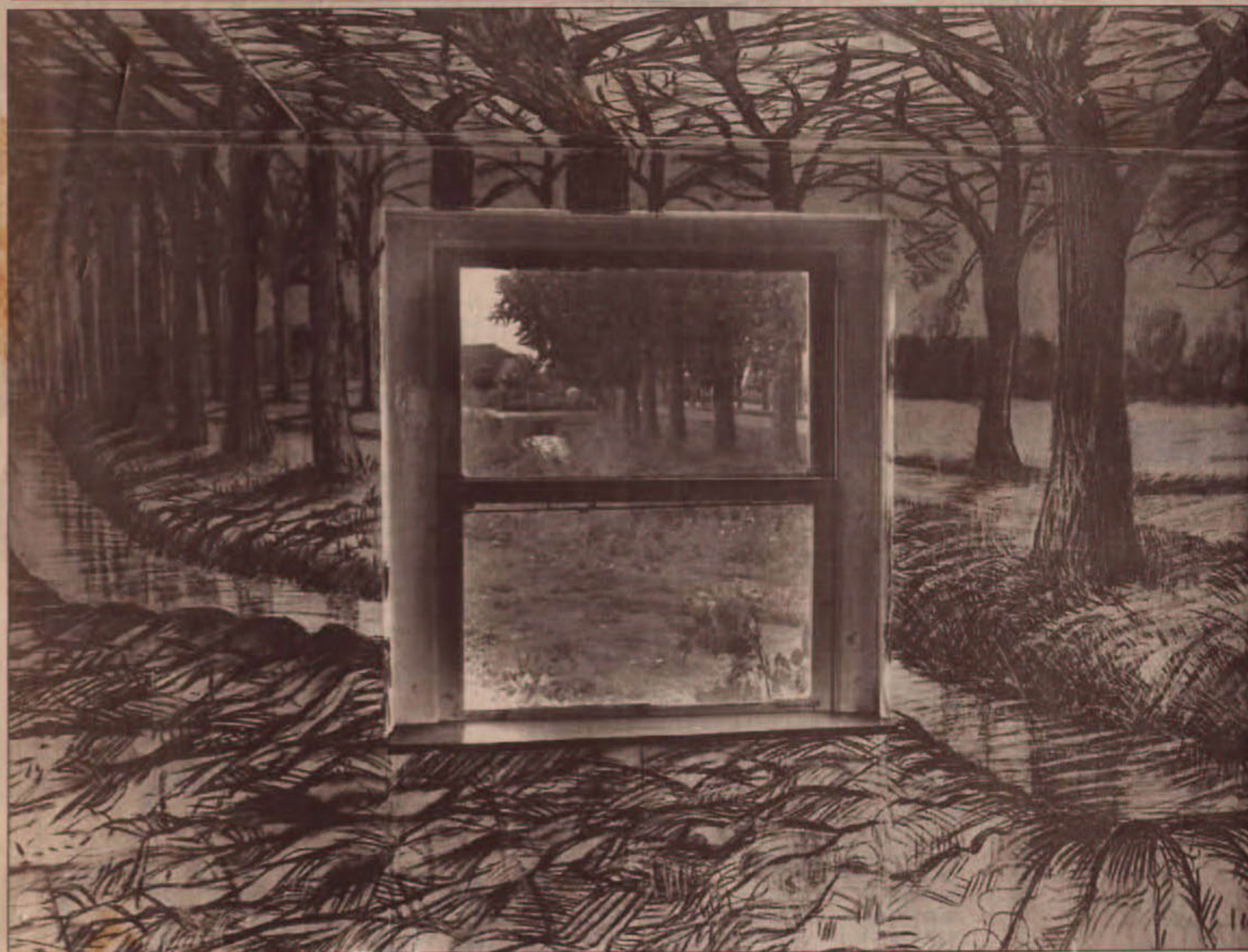
Van der Lee heeft in de wintermaanden al een voorschot genomen. Van de houten planken, die deels door verf, deels van zichzelf een eigen kleur hebben, maakte ze een prachtig langgerekt wandplakje. Het sierde een van de muren van de laatste KunstRaai. In het Vrieshuis zullen ook alle uit het huis getrokken spijkers te zien zijn: mooie lange, vierkante, vaak wat gebogen roestige spijkers. Als die tekens van een taal komen ze in regels op glasplaten te liggen, een letterlijk spijkerschrift. Over overleving gesproken.

Het project is opengesteld voor publiek, do-vrij van 14-17.00 uur, en zat van 11-15.00 uur. Lokatie: Oud Aa 26, Breukelen.

Het daglonershuisje in een van de laatste stadia van de sloop. De buitenmuren zijn als de zijden van een kartonnen doos naar buiten gedrukt.

FOTO: MARCEL VAN DER LEE

Van der Lee tekende op de wanden van het huis meer een weergave van de omgeving van het huis.

FOTO BERT VERHOEFF - DE VOLKSKRANT

Een huis, opgelost in het landschap

Van onze verslaggever
Robin Gerrits

BREUKELEN

In Holland staat een huis. Nou, meer in het grensgebied van Holland en Utrecht. Vooruit, nét buiten Breukelen, dus Utrecht. Maar er staat een huis en binnenkort staat het er niet meer. De ontakeling van het huis heeft beeldend kunstenaar Ida van der Lee (35) tot onderwerp gemaakt van haar project *De overlevering van een huis*. Door zelf de sloop van het huis ter hand te nemen, wil Van der Lee de 'vergangenheid uitdagen'. Dat klinkt nogal gewichtig. Maar het project, in drie fasen uit te voeren, heeft genoeg aardige aspecten.

Van der Lee exposeerde eerder met sterk aan de locatie gebonden werk in Haarlem, de Beemster en ook in Wrocław (Polen). Ze noemt het 'werken op een nomadische manier'. 'Mijn werkruimte is geen vast gegeven. Locaties inspireren mij. Ik sla er mijn bivak op, doe iets en trek weer verder.'

Dit huis is ook zo'n plek. Vorig jaar nazomer ontdekte ze dat het daglonershuisje aan de Oude Aa, vlakbij de A2, leeg stond. Navraag leerde dat de laatste bewoner net naar een bejaardenhuis was verhuisd en de nieuwe eigenaar van de grond het honderd jaar oude huisje wilde slopen om er zelf op te bouwen. Hij had er geen bezwaar tegen als Van der Lee het pand voor hem zou ontakelen en er tot die tijd mee

zou doen wat ze wilde.

De kunstenaar wil het huis in verschillende fasen steeds transparanter maken, het als het ware in het landschap laten oplossen. Daartoe wordt het, in samenwerking met andere kunstenaars, 'anatomisch ontleed'. Bij het begin van de afbraak, waarschijnlijk voorjaar '97, wordt het huis eerst in tweeën gezaagd. De meer dan een halve meter brede zaagsnede, van boven naar beneden, zal vervolgens zijn eigen spel met licht en schaduw spelen, veronderstelt Van der Lee.

Na de eerste zaagsnede worden meer gaten in het huis gemaakt en gaat op een gegeven moment het dak eraf. Wat dan overblijft, een schoorsteen met min of meer losse muren er omheen, gaat volgens Van der Lee in de richting van de essentie van een huis: een schouw met een scherm. Vervolgens worden de muren naar buiten geklapt, waarna niet meer overblijft dan de schoorsteen, die met vier stalen scheerlijnen overeind wordt gehouden. Hierin ziet ze de reductie van het vaste huis naar het nomadische weerspiegeld. Je kunt bij wijze van spreken je boeltje weer oppakken en verder trekken.

In een laatste fase wil Van der Lee in een naburig weilandje met het sloopmateriaal een horizontale weergave van het huis maken, als een soort mozaïek, dat echter met een perspectivische truc - door de vorm zeer langgerekt te maken - de suggestie wekt dat het huis niet ligt

maar staat. Het hergebruik van het sloopmateriaal in het landschap vindt Van der Lee passen in de traditie van landart-projecten als die van Robert Smithson (1938-'73). Ze voelt zich geïnspireerd door diens gebruik van het entropieconcept: van werelden, landschappen, die door tijd en erosie in verval raken en in elkaar oplossen.

Nu staat het huisje nog overeind in het prachtige groene landschap. Op open dagen - op 17/18 augustus en 7/8 september - laat Van der Lee de buitenwereld binnen. Wat be-

Van der Lee wil vergangenheid uitdagen

zoekers te zien krijgen, zijn variaties op datzelfde thema: het binnenlaten van de buitenwereld in het huis om het open te breken. Centraal staat de oude woonkamer beneden, waar Van der Lee op wanden en plafond in houtskool een panorama heeft getekend van de directe omgeving. Wat je door de ramen ziet, loopt precies door over de wanden.

Een andere kamer geeft met alle vergeelde foto's op de grond de karikatuur van een verlaten huis. Ook hier op de wanden, nu fotografische, weergaven van de omgeving. Bomen staan deze keer centraal.

Van der Lee: 'Bomen zijn voor mij een maatstaf voor tijd. Ze maken de seizoenen zichtbaar en blijven, als houvast, in een landschap staan, waar ze alles aan zich voorbij laten gaan. Waarin ze eigenlijk op een huis lijken, zolang dat er staat.'

De aangrenzende ruimte lijkt een museumje - met gevonden voorwerpen, zoals Van der Lee ze noemt. Een vitrine ('Het Stenen Tijdperk') laat potscherven zien die in de beek achter aanspoelden. Op de muur maken plaatjes met het opschrift 'pleistoceen' (bij afgebladderd pleisterwerk), 'holoceen' (bij een gat in de muur) en 'krijt' (kalk) de ruimte op een wat gezochte manier af. Met een boekenkast die 'Gouden Eeuw' is gedoopt, bewijst Van der Lee eer aan de landschapsschilders uit die tijd. 'Vergeet niet: door de schilders in de Gouden Eeuw hebben we leren kijken naar het Nederlandse landschap.'

Boven op zolder is een aardige uitsmijter, eigenlijk de meest directe weergave van 'de buitenwereld binnen'. Van der Lee boorde gaten in het houten dak om de elementen hun invloed binnen te geven. De camera obscura zorgde voor een onverwacht geschenk. In het aarde-donker wordt de buitenwereld prachtig *full-colour* geprojecteerd. De ladders die al maandenlang tegen de gevel staan als een belofte van de sloop, de wuivende populieren tegen de blauwe lucht. Over een jaar is hetzelfde beeld te zien zonder tussenkomst van het dak.

Stervensbegeleiding voor een daglonershuisje

door Andrea Bosman

BREUKELLEN – Het sobere daglonershuisje aan het Oud Aa nummer 26 in Breukelen staat in een typisch schijnromantisch Hollands landschap. Op het eerste gezicht idyllisch, bij een kronkelend stroompje aan de dijk in het groen. Maar, zegt beeldend kunstenaar Ida van der Lee: „Het is hier helemaal niet rustig. In het weekend vergaat het van de fietsers, motorclubs, skaters. Je hoort permanent vliegtuigen, de snelweg die hier een paar honderd meter vandaan ligt.“

‘De overlevering van een huis’ is een kunstproject dat Van der Lee deze dagen samen met een tiental collega kunstenaars uitvoert. De tot sloop veroordeelde woning wordt plank voor plank, steen voor steen, spijker voor spijker ontmanteld, totdat alleen een door scheerlijnen overeind gehouden schoorsteen overblijft. De suggestie van een tent, tijdelijkheid, totdat ook de schoorsteen tegen de vlakte wordt getrokken. Alle stadia worden zorgvuldig gefotografeerd, gefilmd, of anderszins vastgelegd. Het blootleggen van een blanke pit, het allereerste beeld van een plan, noemt Van der Lee haar ‘terugreis’.

Vandaag halen de met felgekeurde bouwhelmen getooide kunstenaars in rustig tempo een van de zijgevels uit elkaar. De brokstukken verpulveren haast vanzelf. Tot nu toe is alles goed gegaan, alleen laat de sloop zich niet helemaal voorspellen, zegt Van der Lee. Het huis geeft zelf de volgorde aan. „We moeten onszelf ook telkens tegenhouden, het mag niet te snel gaan, steeds weer kijken we opnieuw hoe we nu weer verder willen.“

In het belendende weiland ontstaat met het sloopmateriaal een platte afbeelding van het huis, dat door optische illusie vanaf de dijk recht op lijkt te staan. „Je hoopt een plek onvergetelijk te maken en uit te rekken. Je geeft het verhaal verder aan anderen die met het materiaal aan de slag gaan. Het is de creatie van een mythe.“

Dagelijks fietst Van der Lee van station Breukelen naar haar atelier in een boerenstal in Vinkeveen. Twee jaar geleden zag ze dat dit huisje leeg-

De 'terugreis' van beeldend kunstenaar Ida van der Lee.

FOTO STIJN RADEMAKERS

stond en bij navraag bleek dat het gesloopt zou worden. De nieuwe eigenaar gaf Van der Lee *carte blanche* om met het huis te doen wat ze wilde, zolang ze het bouwproces van zijn futuristische villa op hetzelfde terrein maar niet verstoortte. „Ik had toen nog geen idee wat ik er precies mee wilde, maar ik kon niet dulden dat het zomaar ineens bruto zou worden afgebroken. Noem dit een soort stervensbegeleiding, een anatomische les waarbij de ontlede materialen weer een nieuw leven gaan leiden.“

Vorig jaar verdween de schuur al in een weelderige stroom sloophout uit het weiland. De binnenmuren van het huis werden doorzichtig door de tekeningen die Van der Lee erop aanbracht: vanuit een bepaald perspectief een exacte weergave van het landschap buiten. Op zolder boorde ze gaten in het dak, er ontstond een camera obscura die de wolken en bomen op de vloer projecteerde. Zo loste het huis steeds meer op. Ze haalde het behang van de muren en vouwde het in het laatste meubelstuk van het huis, een houten kastje. Oude

perkamentrollen lijken het, die de geschiedenis van het huis met zich meertorsen. Geologische aardlagen, zegt Van der Lee zelf.

Klei, horizon, lucht, ruimte. Van der Lee, twee jaar geleden afgestudeerd aan de Utrechtse Hogeschool voor de Kunsten noemt zichzelf 'nomadisch' kunstenaar. Ze werkt bij voorkeur buiten, op locatie en neemt veelvuldig het begrip 'wasteland' in de mond. Daarmee doelt ze niet op T. S. Eliots epische dichtwerk over de ruïnes van onze beschaving: voor haar betekent het de aantrekkingskracht

van het braakliggende terrein, het niemandsland zonder bestemming waar zwervers, kinderen en kunstenaars bij uitstek hun gang kunnen gaan, en dat in Nederland zo ontzettend schaars is.

Een bootje van klei op een grof omgeploegde akker in de Beemster, houten wielen in een oude Poolse veestal. Van het afvalhout van de schuur maakte ze voor de laatste Kunstrai een twaalf meter lang wandobject, waarin ook de vorm van een huis weer twee-dimensionaal terugkeert. Van der Lee trekt lijnen

door landschappen en ruimtes, die eenmaal gefotografeerd hun derde dimensie weer terugwinnen. „Ik ben geboren in Noord-Holland, in de Beemster, in de polder dus. Mijn vader was fruitteiler. Ik ben gewend aan ruimte om me heen, aan de wijdsheid van de horizon. Dat landschap is mijn inspiratiebron.“

Op 7, 8 en 9 augustus is 'De overlevering van een huis' opengesteld voor publiek. In oktober volgt een uitgebreide expositie in het Vrieshuis Amerika in Amsterdam.

maart 1998 in

elke werkdag, 18.40 - 18.55 uur
Nederland 3

Vrijdag 13 maart 1998 Vragen Van kinderen, afl. 08.
Om de laatste dagen ontvangt op kijkersvragen in de fabriek 'Vragen van kinderen'.

Maandag 16 maart 1998 Rechtbank 2
In het tweede deel van de Klokhuisserie over de rechtbank waar de Officier van Justitie centraal. Deze bepaalt of de verdachte voor de rechter moet komen. De Officier van Justitie bedenkt en eist een straf. Maar die wordt natuurlijk niet zomaar uit de lucht gezogen.

Dinsdag 17 maart 1998 Grondexploitant
Bouwland wordt vaak opgekocht door een grondexploitant. Doel: samen met de gemeente een flinke nieuwbouwwijk uit de grond stampen. Maar alles begint met het besnuffelen van de bodem. De grondexploitant probeert niet of hij geïd rijk, maar speelt naar vervuilde grond.

Woensdag 18 maart 1998 Betonning
Een schipper weet door de boeien in het water precies waar hij wil en hoe kan varen. Zo komt z'n schip niet in de problemen. De mannen van de Vaarwegmarkeringsdienst zorgen er met hun roep van schelleien voor dat de boeien precies op de goede plek voor anker gaan.

Donderdag 19 maart 1998 Kunsthuis
Het atelier van Ida van der Lee kan een typisch Holland weiland zijn. Daarin ontwerpt ze dan een liggende gele koe. Maar ook slooppanden weet ze raad mee. Die verandert zij in een tijdelijk kunstwerk. Maar uiteindelijk gaat het sloopkunsthuis echt tegen de vlakte.

Filmset 'Kunsthuis' Klokhuis, 1997

file:///D:/ida/Nowy/03.html